

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто тенденції розвитку страхового ринку України на сучасному етапі, досліджено фактори вибору страховика, визначено причини зменшення рівня довіри до страхових компаній з боку страхувальників, сформульовано рекомендації щодо вибору страховика.

Аннотация. Рассмотрены тенденции развития страхового рынка Украины на современном этапе, исследованы факторы выбора страховщика, определены причины уменьшения уровня доверия к страховым компаниям со стороны страхователей, сформулированы рекомендации относительно выбора страховщика.

Annotation. The trends of the Ukrainian insurance market at the present stage are described, the factors of choice of the insurer are researched, the reasons of reducing the insurer's trust level to the insurance companies are defined, the recommendations on the choice of insurer are given.

Ключові слова: страхування, страхувальник, страховик, страховий ринок, резерви, ризики.

У сучасних умовах господарювання під час здійснення своєї діяльності економічні суб'єкти стикаються з різноманітними ризиками. Страхування ж є ефективним методом раціонального управління та мінімізації цих можливих ризиків, ліквідації негативних наслідків випадкових подій, засобом захисту від несприятливих змін кон'юнктури ринку, які негативно впливають на господарську діяльність підприємств і добробут населення. Беручи до уваги, що страховий ринок в Україні вже сформувався, сьогодні в його функціонуванні існують досить серйозні проблеми, серед яких можна виділити високий рівень диспропорції між обсягами зібраних страхових премій і внесків порівняно зі страховими компаніями західних країн, низький рівень капіталізації, а також недовіру. Оскільки у формуванні системи національних конкурентних переваг України важливу роль відіграє страховий ринок, то дослідження його тенденцій з метою подальшого вирішення виявлених проблем набуває особливого значення, що й обумовлює актуальність даної теми.

Серед дослідників, які займалися вивченням страхового ринку України та тенденцій його розвитку, можна відзначити внесок О. Гаманкової [1], О. Музики [2], О. Сосновського [3], Л. Хоріна [4], Д. Яблонівського [5], проте існує низка питань, які доцільно розглянути та дослідити детальніше.

Метою роботи є дослідження стану страхового ринку України протягом 2011 – 2012 рр. та впливу наслідків виявлених тенденцій на ставлення до страховиків з боку страхувальників. Об'єктом дослідження є страховий ринок України, а предметом – тенденції його розвитку та проблема довіри до страховиків.

Страхування виступає сферою фінансових відносин, що виникають між учасниками формування, розподілу та використання цільових грошових фондів, призначених для забезпечення страхового захисту майнових інтересів членів суспільства [1, с. 11]. Що стосується поняття страхового ринку, то в широкому розумінні він є сукупністю економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхових послуг, тобто ринок забезпечує органічний зв'язок між страховиками та страхувальниками і тут здійснюється обов'язкове визнання страхової послуги [2, с. 248].

Розвинута система страхового захисту провідних країн світу може бути одним із головних чинників економічної стабільності всередині країни. Страховий ринок України має невикористані резерви. У державі застраховано лише близько 10 відсотків ризиків, тоді як у більшості розвинутих країн цей показник сягає 90 – 95 відсотків. Український страховий ринок в загальноєвропейському обсязі страхових послуг становить лише 0,05 відсотка та забезпечує перерозподіл лише 0,9 відсотка ВВП України (у розвинутих країнах цей показник становить 8 – 12 відсотків) [6].

Сьогодні ринок страхових послуг серед інших небанківських фінансових ринків залишається найбільш капіталізованим. Загальна кількість страхових компаній станом на 30 червня 2012 року становила 443. Тенденція зміни основних показників діяльності страхового ринку протягом 2011 – 2012 рр. свідчить про наявність якісних зрушень на цьому ринку, що можна побачити з даних таблиці.

Таблиця

Основні показники діяльності страхових компаній [7, с. 3]

Показник	Перше півріччя 2011 року	Перше півріччя 2012 року
Валові страхові премії, млн грн	11 042,0	9 581,9
Валові страхові виплати, млн грн	2 481,7	2 599,6
Рівень валових виплат, %	22,5	27,1
Чисті страхові премії, млн грн	7 612,3	8 977,8
Чисті страхові виплати, млн грн	2 431,8	2 497,0

Рівень чистих виплат, %	31,9	27,8
-------------------------	------	------

Обсяг сформованих резервів, млн грн	11 136,1	10 907,4
Загальні активи страховиків, млн грн	42 844,6	49 234,3
Активи, визначені Законом України "Про страхування" для надання коштів страхових резервів, млн грн	26 142,6	28 495,8
Обсяг сплачених статутних капіталів, млн грн	13 546,3	14 132,3

Так, протягом першого півріччя 2012 року відбулось зменшення валових страхових премій з таких видів страхування, як страхування майна (на 707,8 млн грн), страхування фінансових ризиків (на 533,5 млн грн), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (на 457,5 млн грн), страхування вантажів та багажу (на 324,7 млн грн). Проте в цей же період зріс обсяг валових страхових премій з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів (на 115,0 млн грн), страхування життя (на 233,8 млн грн) [7, с. 1].

Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за перше півріччя 2012 року становила 93,7 %, що на 24,8 % більше, ніж у 2011 році. Зменшення валових страхових премій за одночасного збільшення чистих страхових премій свідчить про значне зменшення обсягів вихідного перестраховування всередині країни та відповідне зростання частки прямого страхування від фізичних та юридичних осіб. Найбільш істотне зменшення надходжень валових страхових платежів відбулося переважно у страхуванні фінансових ризиків та пов'язане, в першу чергу, з набранням з II кварталу 2012 року чинності окремими положеннями Податкового кодексу, згідно з якими суттєво обмежено можливості суб'єктів господарювання і страховиків використовувати операції зі страхування з метою оптимізації оподаткування. Суттєвих змін у першому півріччі 2012 року зазнало вихідне перестраховування: при загальному зменшенні цього показника на 66,7 % порівняно з 2011 роком перестраховування всередині країни скоротилося на 82,4 % [7, с. 1].

Протягом досліджуваного періоду дещо знизилась обсяги сформованих резервів, що відбулось за рахунок зменшення обсягів технічних резервів на 681,2 млн грн з одночасним зростанням резервів зі страхування життя на 452,5 млн грн. Технічні резерви виражають грошову оцінку обов'язків страховика за страховими зобов'язаннями і одночасно є сумою коштів, що виступає гарантією виконання зобов'язань перед страхувальниками з огляду на наявні в портфелі страховика договори страхування. Таким чином, скорочення обсягів сформованих технічних резервів з одночасним зростанням активів страховиків може свідчити про наявність та одночасне невикористання можливості збільшувати резерви. Разом із тим основною проблемою для страховиків залишається недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів.

На думку О. Сосновського, генерального директора СК "QBE Україна", саме недорезервування виступає основною проблемою сьогодення страхового ринку України. І з цією думкою не можна не погодитись, адже в багатьох компаній просто немає достатнього обсягу фінансових коштів для виконання своїх зобов'язань [3].

Якщо досліджувати питання вибору страхових компаній, то до факторів, що впливають на цей вибір, відносяться репутація на ринку та гарантована матеріальна компенсація в разі настання страхового випадку. Д. Яблоновський, керівник відділу фінансових досліджень GfK Ukraine, зазначає, що привабливість страховика пов'язана з рівнем знання його бренду. Тому для покращення репутації компанії слід працювати над тим, щоб зробити свій бренд більш відомим. А для переконання в наявності гарантованої матеріальної компенсації Д. Яблоновський від імені GfK Ukraine рекомендує використовувати відгуки лояльних клієнтів, оскільки референтні групи є одним із найпоширеніших серед респондентів джерел отримання інформації під час страхової компанії [5].

Проте не слід забувати про тарифи та ширину асортименту, адже, за даними дослідження, саме ці фактори в першу чергу впливають на прийняття рішення про зміну страхової компанії. Трендом 2013 року є прагнення скоротити адміністративні витрати, оскільки на ринку, який стагне і не росте, єдине, за рахунок чого можна конкурувати, це зниження витрат. Усі страхові компанії, в яких є довгострокові плани, зараз працюють над оптимізацією своїх бізнес-процесів. Так, СК "QBE Україна" розвиває власну платформу страхування он-лайн, яка дозволяє значною мірою оптимізувати витрати на адміністрування та продаж поліса, які в середньому складають майже 40 % від ціни продукту. Вже на 2012 рік компанія прогнозує значення показника продажів он-лайн до 15 відсотків від загального обсягу продажів "QBE Україна" (у 2011 році цей показник склав близько 10 відсотків) із подальшим зростанням значення цього показника у 2013 році [3].

Проте питання довіри українців до страхових компаній залишається сьогодні відкритим. Л. Хорін, директор Асоціації страхувальників України, зазначає, що рівень недовіри до страхових компаній серед українців щороку зростає. На думку Л. Хоріна, така ситуація пов'язана з тим, що держава не робить вагомих кроків, аби підвищити відповідальність фірм перед своїми клієнтами, а страховики, як комерційні підприємства, намагаючись максимізувати свої прибутки, ігнорують інтереси клієнтів. Саме тому така поведінка страхових компаній змушує українців йти до цих компаній лише за нагальної потреби. Виплати за обов'язковими видами автострахування за кордоном складають від 70 до

100 % і навіть вище, адже компанії працюють із залученими коштами, розміщують їх на депозитах, отримують прибуток і таким чином мають можливість виплатити значно більше, ніж отримали від клієнта. В Україні ж виплати почали стартувати від 7,5 %, а зараз маємо приблизно 30 % [4].

Можна сказати, що українські страхові компанії з моменту свого створення не були спрямовані на довготривалу роботу на ринку, не формували довгострокової стратегії роботи. Для прикладу, в Україні за автоцивілку прибуток компаній складав сотні відсотків, у той час як за європейськими нормами прибуток за обов'язковими видами страхування встановлені на рівні 20 %. Звідси й проблема недовіри [4].

Вільний доступ до інформації щодо фінансового становища страховика, на думку автора, міг би підвищити авторитет та позитивно впливати на створення іміджу страхової компанії. Сьогодні, оцінюючи повноту і регулярність інформації, що надається страховиками, фінансові результати діяльності у вільному доступі (на своїх інтернет-сайтах, в пресі) розміщують близько 10 % усіх компаній. З даними про власників, структуру власності й капіталу справи значно гірші. Такою інформацією діляться не більше 3 – 5 % страховиків, що належать переважно іноземним інвесторам.

Проте ще одним аспектом страхового ринку є те, що сам страхувальник невимогливий і інколи, сам того не усвідомлюючи, довіряє свої гроші страховій компанії, не замислюючись про те, в чії руки вони насправді

потрапляють. Люди, навчені гірким досвідом "МММ", "Кінгз Кепітал" і масою всіляких фінансових пірамід, продовжують припускатися тих самих помилок.

І хоча страхування в Україні не користується високим рівнем довіри серед українців, деякі страхові компанії справді здатні гарантувати безпеку, справді можуть вселити довіру. Для того щоб не потрапити до таких страхових компаній, які лише створюють ілюзію страхування і орієнтовані на довірливого покупця їхніх послуг, автором запропоновані наступні поради для страхувальників. По-перше, потрібно вибирати ту страхову компанію, яке вже заявила про себе на ринку. По-друге, необхідно завжди уважно читати договори страхування, адже у всіх компаніях вони, звісно, різні. Дуже важливо розібратися у всіх пунктах договору або ж проконсультуватись із юристом чи спеціалістом у страхуванні. По-третє, не завжди страхові компанії з високими цінами на послуги є кращими за компанії з нижчими цінами.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що однією з основних проблем страхового ринку України є недостатня сформованість страхових резервів для виконання страховиками своїх зобов'язань. Підвищення рівня страхової культури населення України і його довіри до страхових компаній сприятиме прискоренню темпів розвитку страхового ринку України.

Напрямами подальших досліджень можуть стати розробка рекомендацій щодо створення більш дієвого державного контролю за виконанням страхувальниками своїх зобов'язань та створення ними необхідних обсягів страхових резервів, а також формування напрямів протидії шахрайству з боку всіх учасників страхування.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: сутність, тенденції та шляхи розвитку : автореф. дис. [Електронний ресурс] / О. О. Гаманкова, КНЕУ ім. В. Гетьмана. – К., 2010. – 33 с. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>. 2. Музика О. М. Стан та тенденції розвитку страхового ринку України [Електронний ресурс] / О. М. Музика // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>. 3. <http://www.companion.ua/articles>. 4. <http://www.unn.com.ua/uk/exclusive/1023370-ekspert-riven-nedoviri-do-ukrayinskih-strahovikiv-zris-razom-z-yih-pributkami>. 5. http://www.gfk.ua/public_relations/press/press_articles/009269/index.ua.html 7. <http://forinsurer.com> 6. <http://dask.dp.ua/analityka/osnovni-problemy-prozorosti-ukrajinskogo-strahovogo-rynku>.